

innovation potential of the company's personnel as an economic concept, its structure, classification and evaluation.

Key words: *innovation potential of the personnel of the enterprise, innovative development, innovation activity, enterprise, innovation possibilities.*

УДК 336.02

Р. Г. Сніщенко

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

У статті автором запропонований підхід, за яким політика фінансової безпеки учасників фінансового ринку реалізується відповідною структурою органів на основі нормативно-методичної бази з використанням спеціальних методів і засобів, що визначають архітектуру системи фінансової безпеки. За результатами проведеного дослідження визначені основні складові політики фінансової безпеки учасника фінансового ринку. Зроблений висновок, що вдосконалення захисту у вимогах політики безпеки викликане постійним удосконаленням загроз, збільшенням дії негативних чинників. Це зумовлює пряму залежність фінансової безпеки учасника фінансового ринку від результативності його політики фінансової безпеки.

Ключові слова: *політика фінансової безпеки, учасник фінансового ринку, фінансові інтереси, фінансові ресурси, управління захистом, загрози.*

Постановка проблеми Фінансова сфера завжди під щільним контролем держави, адже знаходиться в площині національних інтересів. Разом з цим, дотримуючись принципів ринкової капіталістичної економіки, держава не може застосовувати командно-адміністративні методи управління фінансовим ринком, тому він характеризується динамічністю та неконтрольованою конкуренцією. Глобалізація, інтеграція, які передбачають відкриття торгових кордонів, стрімкий розвиток інформаційних технологій, зокрема Інтернет, не тільки надають його учасникам можливості розширення ринків сировини, виробництва і збуту, збільшення дохідності господарської діяльності, але й посилюють всі види ризиків, пов'язаних з її проведенням. Забезпечення фінансової безпеки учасників фінансового ринку набуває все більшої актуальності

Аналіз останніх досліджень і публікацій Вивченням питань та вирішенням проблем, пов'язаних з фінансовою безпекою учасників фінансового ринку займається багато українських і закордонних вчених. Серед них відомі праці фундаментального спрямування з вивчення фінансової безпеки О. І. Барановського, М. М. Єрмошенка, К. С. Горячевої, І. А. Бланка, О. Й. Шевцової, Л. С. Мартюшевої, А. О. Єпіфанова, В. А. Аллена, Дж. Вуда та інші.

Аналізуючи праці українських та закордонних дослідників, можна дійти до висновку, що досі не вироблено єдиного і повного термінологічного і методичного базису фінансової безпеки. Зокрема це стосується розробки політики фінансової безпеки учасників фінансового ринку. Це, на нашу думку, заважає подальшому розвитку науково-теоретичних положень тактичного і стратегічного фінансового менеджменту.

Формулювання цілей Метою роботи є узагальнення і вдосконалення знань про фінансову безпеку учасників фінансового ринку.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення фінансової безпеки учасників фінансового ринку при їх функціонуванні в умовах впливу дестабілізуючих факторів.

Предметом дослідження виступає понятійно-категорійний апарат фінансової безпеки учасників фінансового ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження При прийнятті управлінських рішень учасники фінансового ринку зіштовхуються із проблемою вибору варіантів рішень на основі врахування прийнятих норм і принципів ведення господарської діяльності, співвідношення важливості цілей і наявності ресурсів. Ці рішення включають визначення того, як будуть захищатися фінансові і інші ресурси, а також які заходи повинні поводитися в тих або інших ситуаціях.

Політика фінансової безпеки – набір законів, правил, методичних і практичних рекомендацій, розроблених на основі практичного досвіду, що визначають управлінські рішення в області фінансової безпеки учасника фінансового ринку. Політика фінансової безпеки є фундаментом, на якому будується управління, захист і розподіл фінансової інформації між учасниками, або всередині кожного учасника фінансового ринку. Вона повинна охоплювати всі особливості процесу обробки і аналізу фінансової інформації, визначаючи поведження учасника фінансового ринку і його системи фінансової безпеки у різних ситуаціях.

При розгляді проблематики вдосконалення формування інформаційно-аналітичного середовища фінансової безпеки автором пропонується підхід, за яким політика фінансової безпеки учасників фінансового ринку реалізується відповідною структурою органів на основі нормативно-методичної бази з використанням спеціальних методів і засобів, що визначають архітектуру системи фінансової безпеки.

Для конкретного учасника фінансового ринку політика фінансової безпеки повинна бути індивідуальною. Вона залежить від технології збору, обробки, аналізу та оцінки інформації і запровадженої процедури прийняття управлінських рішень, використовуваних засобів і інструментів, структури системи фінансової безпеки і т.п.

Основні складові політики фінансової безпеки учасника фінансового ринку представлені на рис.1.

В результаті аналізу наукових джерел [1-4, 6, 8-10 та ін.] можна виділити спільні для всіх учасників фінансового ринку напрями реалізації політики їх фінансової безпеки: захист фінансових інтересів; захист фінансових ресурсів; захист ділової репутації; управління захистом; вдосконалення захисту.

Захист фінансових інтересів учасників фінансового ринку здійснюється як на макрорівні, мезорівні, так і на рівні окремого учасника і являє собою діяльність по реалізації його стратегічних і тактичних завдань. На макро- і мезорівнях на суб'єкт господарювання діють зовнішні несприятливі впливи з боку конкурентного середовища та макрорегуляторів фінансового ринку. На макрорівні загрозу становлять внутрішні збурення і ризики, зумовлені недосконалістю або незбалансованістю організаційної системи учасника фінансового ринку.

Захист фінансових ресурсів також здійснюється на всіх рівнях і має на меті забезпечення максимально ефективного використання наявних власних, залучених та запозичених фінансових ресурсів, які є в розпорядженні учасника фінансового ринку.

Напрямок політики фінансової безпеки із захисту ділової репутації учасника фінансового ринку концентрує діяльність щодо недопущення його компрометації з боку конкурентного середовища.

Рис.1. Основні складові політики фінансової безпеки учасника фінансового ринку

Джерело: власна розробка

Управління захистом здійснюється системою фінансової безпеки учасника фінансового ринку згідно вимог і обмежень, встановлених прийнятою політикою його фінансової безпеки. Вдосконалення захисту у вимогах політики безпеки зумовлене постійним удосконаленням загроз, збільшенням дії негативних чинників, викликаних посиленням конкурентної боротьби на фінансовому ринку.

Крім цього політика фінансової безпеки повинна описувати наступні етапи створення системи фінансової безпеки як інструментарію учасника фінансового ринку:

- визначення переліку фінансових ресурсів, що підлягають захисту;
- виявлення повної множини потенційно можливих загроз і ризиків;
- проведення оцінки уразливості й ризиків ресурсів при наявній множині загроз і ризиків;
- визначення вимог до системи захисту;
- здійснення вибору засобів і інструментів захисту і їх характеристик; впровадження й організація використання обраних мір, способів і засобів захисту;
- здійснення контролю цілісності й управління системою захисту.

Політика фінансової безпеки визначається як сукупність документованих управлінських рішень, спрямованих на захист учасника фінансового ринку і

асоційованих з ним ресурсів. При її розробці й впровадженні доцільно керуватися принципами дієвості захисних бар'єрів, ресурсної мобільності, мінімізації привілеїв, розподілу обов'язків та принципу багаторівневого багатоваріантного захисту.

Принцип дієвості захисних бар'єрів означає, що при будь-яких обставинах (у тому числі – позаштатних), система фінансової безпеки або повністю ліквідує загрозу, або зменшує її дію до допустимого рівня. При цьому надійність (вразливість) системи фінансової безпеки визначається порівняно з найуразливішою її ланкою.

Принцип ресурсної мобільності реалізує функцію ефективності захисту і вказує на необхідність наявності в учасника фінансового ринку високоліквідних ресурсів для забезпечення достатньої маневреності і динамічності ресурсної бази.

Принципи мінімізації привілеїв означає, що користувачі (адміністратори) фінансових ресурсів при їх використанні, розподілі, або перерозподілі мають тільки ті повноваження, які дають їм можливість виконувати свої функції.

Принцип розподілу обов'язків передбачає такий розподіл ролей і обов'язків, при якому жодна особа самотійно не може нанести критичну шкоду учаснику фінансового ринку. Це особливо важливо для попередження навмисних дій повноважних осіб з метою особистого збагачення.

Принцип багаторівневого багатоваріантного захисту реалізує функцію стійкості учасника фінансового ринку і вказує на необхідність наявності в нього декількох різнопланових ешелонів захисту. Особлива увага повинна приділятися фінансовому моніторингу і аудиту.

Комплексна та максимальна реалізація зазначених принципів робить політику фінансової безпеки учасника фінансового ринку найбільш ефективною (1).

$$\text{За виконання умови: } C_{\text{FSec}} = A_{\text{SecPol}} \cap B_{\text{Threats}} \quad (1)$$

$$\begin{cases} C_{\text{FSec}} = \text{const}, A_{\text{SecPol}} \uparrow, B_{\text{Threats}} \downarrow; \\ C_{\text{FSec}} = \text{const}, A_{\text{SecPol}} \downarrow, B_{\text{Threats}} \uparrow; \end{cases} \quad (2)$$

де A_{SecPol} – множина варіантів політики фінансової безпеки учасника фінансового ринку;

B_{Threats} – множина загроз фінансовій безпеці учасника фінансового ринку;

C_{FSec} – множина станів фінансової безпеки учасника фінансового ринку.

Звідси (2) випливає, що

$$\begin{aligned} C_{\text{FSec}} &\rightarrow \max, A_{\text{SecPol}} \rightarrow \min, B_{\text{Threats}} \rightarrow \max; \\ C_{\text{Profit}} &\rightarrow \min, A_{\text{SecPol}} \rightarrow \max, B_{\text{Threats}} \rightarrow \min; \end{aligned} \quad (3)$$

Якщо $B_{\text{Threats}} \text{ card } A_{\text{SecPol}} \equiv A_{\text{SecPol}} \text{ card } B_{\text{Threats}}$, то, у загальному випадку

$$C_{\text{FSec}} \subseteq (A_{\text{SecPol}} \cap B_{\text{Threats}}) \quad (4)$$

Це (3,4) вказує на пряму залежність фінансової безпеки учасника фінансового ринку від результативності його політики фінансової безпеки.

Основу політики фінансової безпеки становить спосіб управління фінансовими ресурсами, що визначає порядок доступу суб'єктів системи до об'єктів системи. Назва цього способу, як правило, визначає назву виду політики фінансової безпеки.

На сьогодні в комп'ютерних науках найбільш уживані вибіркова і повноважна політики інформаційної безпеки засновані, відповідно на вибірному й повноважному способах управління інформаційними ресурсами. Автором пропонується використати досвід управління доступом до інформаційних ресурсів [5, 7 та ін.] для вирішення

завдань політики фінансової безпеки з управління фінансовими ресурсами.

Отже, вибіркова політика фінансової безпеки означає такий спосіб управління фінансовими ресурсами, при якому кожний окремий користувач має право розпоряджатися чітко визначеною множиною фінансових ресурсів за обов'язковою умовою їх цільового використання. При застосуванні повноважної політики фінансової безпеки користувачі мають право розпоряджатися визначеною множиною фінансових ресурсів в залежності від наданих їм повноважень.

Основним інструментом, за допомогою якого учасник фінансового ринку здійснює впровадження і реалізацію політики фінансової безпеки є його система фінансової безпеки.

Принципи роботи системи фінансової безпеки учасника фінансового ринку спираються на основні положення теорії безпеки і визначаються з урахуванням специфіки і завдань господарської діяльності [9]. Система фінансової безпеки учасника фінансового ринку є його стабілізаційним і адаптивним інструментарієм, складною функціональною одиницею, що виконує функції контролю, аналізу, регулювання, прогнозу фінансового стану учасника фінансового ринку з метою досягнення цілей господарської діяльності та ефективної протидії зовнішнім та внутрішнім негативним впливам (загрозам) [9].

Нормативно-правове забезпечення, інформаційно-аналітичне забезпечення, методологія і методики захисту і безпеки – відповідні наукові і практичні напрямки організації процесу забезпечення фінансової безпеки учасників фінансового ринку. Вони використовуються як самим учасником фінансового ринку, так і його системою фінансової безпеки.

Висновки В результаті проведеного дослідження удосконалений понятійний апарат фінансової безпеки – надане визначення терміну «політика фінансової безпеки» як сукупності документованих управлінських рішень, спрямованих на захист учасника фінансового ринку і асоційованих з ним ресурсів. Це дає змогу віднести процес забезпечення фінансової безпеки до групи процесів фінансового менеджменту. При розгляді проблематики вдосконалення формування інформаційно-аналітичного середовища фінансової безпеки автором запропонований підхід, за яким політика фінансової безпеки учасників фінансового ринку реалізується відповідною структурою органів на основі нормативно-методичної бази з використанням спеціальних методів і засобів, що визначають архітектуру системи фінансової безпеки. За результатами проведеного дослідження визначені основні складові політики фінансової безпеки учасника фінансового ринку. Зроблений висновок, що вдосконалення захисту у вимогах політики безпеки викликане постійним удосконаленням загроз, збільшенням дії негативних чинників. Це зумовлює пряму залежність фінансової безпеки учасника фінансового ринку від результативності його політики фінансової безпеки.

Список використаної літератури

1. Allen W. A. Defining and achieving financial stability / W.A. Allen, G. Wood // *Journal of Financial Stability*. - 2006. - Vol. 2, Issue 2. – P. 152-172
2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – Киев : Эльга, Ника Центр, 2004. – 784 с. ; Blank I. A. *Upravlenie finansovoy bezopasnostyu predpriyatiya* / I. A. Blank. – Kiev : Elga, Nika Tsentr, 2004. – 784 s.
3. Горячева К. С. Финансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / К. С. Горячева // *Економіст*. – 2003. – № 8. – С. 65–67 ; Horiacheva K. S. *Finansova bezpeka pidpriyemstva. Sutnist ta mistse v systemi ekonomichnoi bezpeky* /

К. S. Horiacheva // Ekonomist. – 2003. – № 8. – S. 65–67

4. Гукова А. В. Роль финансовой безопасности предприятия в системе его экономической безопасности / А. В. Гукова, И. Д. Аникина // Образование и общество. – 2006. – № 3. – С. 98–102 ; Gukova A. V. Rol finansovoy bezopasnosti predpriyatiya v sisteme ego ekonomicheskoy bezopasnosti / A. V. Gukova, I. D. Anikina // Obrazovanie i obshchestvo. – 2006. – № 3. – S. 98–102

5. Домарев В. В. Безопасность информационных технологий. Методология создания систем защиты / В. В. Домарев. – Киев : ООО «ТИД «ДС», 2001. – 688 с. ; Domarev V. V. Bezopasnost informatsionnykh tekhnologiy. Metodologiya sozdaniya sistem zashchity / V. V. Domarev. – Kiev : ООО «TID «DS», 2001. – 688 s.

6. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : моногр. / за заг. ред. А. О. Єпіфанова. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с. ; Finansova bezpeka pidpriemstv i bankivskykh ustanov : monohr. / za zah. red. A. O. Yepifanova. – Sumy : DVNZ «UABS NBU», 2009. – 295 s.

7. Інформаційні системи і технології в економіці : посіб. / за ред. В. С. Пономаренка. – Київ : Академія, 2002. – 544 с. ; Informatsiini systemy i tekhnolohii v ekonomitsi : posib. / za red. V. S. Ponomarenka. – Kyiv : Akademiia, 2002. – 544 s.

8. Мартюшева Л. С. Фінансова безпека підприємства як самостійний об'єкт управління / Л. С. Мартюшева, Т. Е. Петровська, Н. І. Трихліб // Комунальне господарство міст. Сер. : Економічні науки. – 2006. – Вип. 71. – С. 256–258 ; Martiusheva L. S. Finansova bezpeka pidpriemstva yak samostiinyi ob'ekt upravlinnia / L. S. Martiusheva, T. E. Petrovska, N. I. Trykhlib // Komunalne hospodarstvo mist. Ser. : Ekonomichni nauky. – 2006. – Vyp. 71. – S. 256–258

9. Сніщенко Р. Г. Система фінансової безпеки як інструментарій учасника фінансового ринку / Р. Г. Сніщенко // Облік і фінанси. – 2016. – № 3. – С. 95-101 ; Snishchenko R. H. Systema finansovoi bezpeky yak instrumentarii uchasnyka finansovoho rynku / R. H. Snishchenko // Oblik i finansy. – 2016. – № 3. – S. 95-101

10. Шевцова О. Й. Система фінансової безпеки банку / О. Й. Шевцова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2005. – Вип. 19. – С. 340–344 ; Shevtsova O. Y. Systema finansovoi bezpeky banku / O. Y. Shevtsova // Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen. – 2005. – Vyp. 19. – S. 340–344

Стаття надійшла до редакції 13.10.17.

R. Snishchenko

MAIN ASPECTS OF THE FINANCIAL SECURITY POLICY OF THE PARTICIPANTS OF THE FINANCIAL MARKET

As a result of the research, the advanced concept of financial security has been improved - the definition of the term "financial security policy" as a set of documented management decisions aimed at protecting the participant of the financial market and the resources associated with it is provided. This allows for the process of providing financial security to a group of financial management processes. In considering the problems of improving the formation of the information-analytical environment of financial security, the author proposed an approach by which the financial security policy of financial market participants is implemented by the appropriate structure of the bodies on the basis of normative and methodological basis, using special methods and tools that determine the architecture of the financial security system. According to the results of the study, the main components of the financial security policy of the financial market participant were identified. It is concluded that the improvement of protection in the requirements of security policy is

due to continuous improvement of threats, increasing the impact of negative factors. This leads to a direct dependence of the financial security of the financial market participant on the effectiveness of his financial security policy. The article states that the main instrument by which a financial market participant implements and implements financial security policy is its financial security system. The principles of the financial security system of a participant in the financial market are based on the basic provisions of the theory of security and are determined taking into account the specifics and objectives of economic activity. The system of financial security of the participant in the financial market is its stabilizing and adaptive tool, a complex functional unit that performs functions of control, analysis, regulation, forecasting of the financial status of a participant in the financial market in order to achieve the goals of economic activity and effective counteraction to external and internal negative influences (threats).

Key words: *financial security policy, financial market participant, financial interests, financial resources, protection management, threats.*

УДК 001:316.43

Федорова Н. Є.

МІСЦЕ НАУКИ В СТРУКТУРІ СУСПІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

У статті аналізується структура суспільної системи та розглядається можливість виділення науки в її самостійну підсистему. Доводиться необхідність дослідження впливу науки на соціально-економічний розвиток через аналіз наслідків її впливу не тільки на економічну, а й на всі інші підсистеми суспільної системи.

Ключові слова. *Соціально-економічний розвиток, суспільна система, складові суспільної системи, економічна підсистема, соціокультурна підсистема, екологічна підсистема, політико-правова підсистема, наукова підсистема.*

Постановка проблеми. Сучасна інформаційна епоха характеризується докорінною трансформацією системи продуктивних сил та підсиленням соціально-економічної ролі інформації та знань й, відповідно, науки як їх джерела. Загальновизнаним серед вчених-економістів є той факт, що сьогодні «наука стала основною виробничою силою, а її вплив на соціальний прогрес і економічне зростання постійно збільшується, ... сприяє удосконаленню усіх виробничих сил, призводячи до зростання масштабів виробництва і споживання продукції (робіт, послуг), збільшення рівня життя і добробуту населення» [1]. Так, створення якісно нової системи управління наукоємними виробництвами, для яких характерно широке застосування та найшвидше впровадження новітніх високих технологій, забезпечує прибутковість капітальних вкладень в 20-40%, крім того, до 85% приросту валового внутрішнього продукту припадає на частку наукоємних товарів [2]; світовий ринок наукоємної продукції зростає у 2-2,5 рази швидше порівняно з темпами росту світової економіки [3].

Виходячи з цього в сучасних умовах важливою проблемою виступає прискорення науково-технологічного прогресу, що породжує необхідність теоретичного обґрунтування як місця науки в сучасній системі, так і її й ролі в забезпеченні прогресивного соціально-економічного розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи вплив науки на розвиток, вчені минулого розглядали її в якості: